

ФІЛОСОФІЯ РЕЛІГІЇ

УДК 93.27/322(477)

DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2021.4.22>**Бедь Віктор Васильович**доктор богословських наук,
доктор юридичних наук, професор,
ректорКарпатського університету імені Августина Волошина
вул. Гойди, 4, м. Ужгород, Україна
orcid.org/0000-0002-1817-8195**Урста Сергій Васильович**доктор богословських наук,
професор кафедри богослов'я, філософії та гуманітарних наук
Карпатського університету імені Августина Волошина та Ужгородської української
богословської академії
вул. Гойди, 4, м. Ужгород, Україна
orcid.org/0000-0003-4016-6606**Гал Юрій Юрійович**магістр богослов'я, старший викладач кафедри
богослов'я, філософії та гуманітарних наук
Карпатського університету імені Августина Волошина та Ужгородської української
богословської академії
вул. Гойди, 4, м. Ужгород, Україна
orcid.org/0000-0003-3802-8255

ВІДНОВЛЕННЯ АВТОКЕФАЛІЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ УКРАЇНИ: СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ, КАНОНІЧНИЙ, ОБ'ЄДНАВЧИЙ ТА ЕКУМЕНІЧНИЙ АСПЕКТИ

Актуальність проблеми. Відновлення автокефалії Православної Церкви України стало важливою подією у соціокультурному житті України, яка спричинила активні обговорення. Відтак існує потреба у тому, аби докладніше зупинитися на дослідженні значення передачі Томосу та наслідків, до яких цей факт привів. Також важливо простежити законність дій Вселенського Патріархату з точки зору канонічного права східних християн та визначити, наскільки відновлення автокефалії сприятиме об'єднавчим процесам в Україні – ці процеси, які відбуваються нині, займають важливе місце у сучасному суспільному дискурсі. **Мета роботи** – дослідити відновлення автокефалії Православної Церкви України крізь призму суспільно-політичного, канонічного, об'єднавчого та екуменічного аспектів. **Методи дослідження.** Під час написання статті використано методи загальнонаукового пізнання: аналіз та синтез, метод порівняння та індукції. Водночас для розкриття деяких аспектів у роботі застосовано метод догматики, щоби на його підставі систематизувати та проаналізувати деякі аспекти канонічного права, пов'язані із можливістю та законністю надання Томоса. **Результати дослідження.** Здобуття автокефалії Православної Церкви України стало реальним у ході утвердження державної незалежності України в умовах російсько-української війни, яка була розпочата московським агресором весною 2014 р. Ця подія стала складним ударом для Російської Православної Церкви, яка втратила контроль над українським пра-

вослав'ям. Дискусію в українському соціумі також можна вважати виявом антиукраїнської активності російських ЗМІ. Щоправда, московські «катастрофічні» прогнози не справдилися: українські парафіяни вирішували питання переходу до ПЦУ без громадського загострення. Томос було надано відповідно до канонічних вимог. Проголошення Помісної Автокефальної Православної Церкви України, яке відбулося на об'єднавчому Соборі в м. Києві 15 грудня 2018 р., за участі Української Автокефальної Православної Церкви, Української Православної Церкви Київського патріархату та частини єпископату, духовенства і вірних Російської Православної Церкви в Україні, заклало основи для відновлення українських національних традицій у церковному житті та досягнення духовної єдності серед українських православних. Чимало вірних Російської Православної Церкви в Україні перейшли до складу ПЦУ, одночасно триває діалог із представниками греко-католицького вищого духовенства. Діалог між Митрополитом Київським і всієї України, Предстоятелем Православної Церкви України та Верховним архієпископом Києво-Галицький, Митрополитом Київським, Главою Української Греко-Католицької Церкви дає шанси для майбутнього єднання українських християн. Безперечно, що сьогодні ані віряни, ані клір обох церков до такого рішення не готові, але можливості, які відкриваються для подальшої дискусії у цьому напрямку, є надзвичайно актуальними у світлі об'єднавчих процесів та єкуменізму в Україні.

Ключові слова: ПЦУ, Вселенський патріархат, Томос, канонічність, Україна.

Упродовж цілого ХХ ст. в Україні продовжувалося протиборотство за помісну автокефалію Київської митрополії, яка протягом семи століть перебувала у структурі Вселенського патріархату, а від 1686 р. із жорстким недотриманням канонів її приєднали до складу Московського патріархату. Історично тривалість такої боротьби, яка відбувалася упродовж настільки значного періоду, і активне збільшення у нашій країні прихожан Української Автокефальної Православної Церкви (далі – УАПЦ) та Української Православної Церкви Київського патріархату (далі – УПЦ КП) засвідчують послаблені позиції Російської Православної Церкви (далі – РПЦ). Сьогоднішній Московський патріархат пов'язаний із пануючою у Російській Федерації політичною владою, щоби уявлятися серед українських прихожан саме Церквою, а не ідеологічною структурою Росії. Очевидно, що РПЦ самостійно була не здатна вирішити канонічну кризу, яка існувала в Україні. З огляду на російсько-українське протистояння (утім і військове) отримання автокефалії (далі – також Томоса) Православною Церквою України (далі – ПЦУ) є актуальним предметом для дослідження кризь призму соціально-політичного, канонічного, об'єднавчого та єкуменічного аспектів.

Традиції церковно-релігійної самостійності були закладені на українських землях ще від часів Середньовіччя, коли поруч із Київською митрополією, певний час діяла Галицька митрополія, Віленська митрополія [1, с. 5–6]. Водночас із занепадом державницьких традицій церковне життя також зазнавало простою. Врешті, у 1686 р. московські владика «підкорили» релігійний Київ собі. У цьому підпорядкуванні українське релігійне життя перебувало до 1989–1991 рр., коли поступово місцеві традиції відновилися, але остаточне вирішення питання відкладалося на потім.

Ще в липні 2008 р., коли Вселенський патріарх Варфоломій перебував із візитом в Україні із приводу 1020-ліття хрещення Русі та у промові до українських православних християн, виголошеній під час виступу на Софійській площі, виразно охарактеризував проблему, яка мала виключне значення. Він наголосив на винятковій відповідальності у дотриманні усіх обов'язкових канонічних порядків «материнської» Константинопольської Православної Церкви у відношенні до українського православ'я. Під час своєї промови патріарх Варфоломій недвозначно висловився стосовно того, що у 1686 р. відбулася «анексія Української Церкви Російською державою». На підставі цього виникли тоді ще обережні розмови про автокефалію, які тривалий час не мали конкретних результатів як через брак ініціативи української сторони, так і через суперечності у середовищі вищих східнохристиянських ієрархів [2, с. 78]. Водночас наприкінці 2013 – на початку 2014 рр. в українському соціумі склалося надзвичайно напружене становище: агресія Російської Федерації поставила під сумнів моральний авторитет РПЦ та Російської Православної Церкви в Україні (далі – РПЦвУ), які не засудили відверту загарбницьку політику офіційної Москви.

Верховна Рада України у своїй Постанові від 16 червня 2016 р. апелювала до Вселенського патріархату із закликом без вагань використовувати доступні йому канонічні права, аби подолати наявний в Україні поділ та нормалізувати канонічний статус ПЦУ. Заклик містив посилення на слова Патріарха Варфоломея, сказані ним в 2008 р. Пропонувалося упорядкувати статус Православної Церкви України у дусі вирішення проблем у православних громадах Естонії, Болгарії і Словаччини. Внаслідок наполегливих зусиль української влади та волі Вселенського Патріарха 5 січня 2019 р. було офіційно підписано Томос про автокефалію ПЦУ, а наступного дня його урочисто передати Митрополиту Київському і всієї України, Предстоятелю Православної Церкви України Епіфанію Думенко та українській делегації [3, с. 109].

Аналітики відзначали, що надання українському православ'ю Томоса про автокефалію спричинило чималий суспільно-політичний резонанс на тлі російсько-української війни та ворожого ставлення «Північного сусіда» до України [4, с. 47–49].

Отримання Православною Церквою України Томоса про автокефалію було надзвичайно потужним чинником в інформаційному російсько-українському протистоянні [5]. Зокрема, ця подія для російських ЗМІ перетворилася на один з найважливіших сюжетів у їхній гібридній війні проти України. Підтвердження релігійної незалежності України від Росії сприймалося як вагомий удар російському православ'ю, завданий крізь призму політичного протистояння [6, с. 10].

На думку російських оглядачів, УАПЦ та УПЦ КП до свого церковного об'єднання 15 грудня 2018 р. були розкольницькими течіями РПЦ, невизнаними жодною із тогочасних 14 православних помісних церков [7, с. 894]. Так, до створення УПЦ КП у 1992 р. мав причетність митрополит Філаретом Денисенко, за що він пізніше був позбавлений сану і отримав заборону на свячено служіння від РПЦ. До третього етапу відродження діяльності УАПЦ у 1989–1990 рр., яка бере свої початки від 1917–1927 рр. та 1942–1944 рр., мали причетність подальший Патріарх Київський і всієї України Мстислав Скрипник, а також єпископом Іоанном Боднарчуком, який, зокрема, також був позбавлений свого сану з боку РПЦ [4]. Водночас обидві ці церковні організації здійснювали свою релігійну діяльність на території України. Формальною причиною невтручання держави в церковну плутанину була ст. 35 Конституції України, яка говорить, що церква та релігійні організації відокремлені від держави, а школа – від церкви. Жодна релігія не може бути визнана державою [3, с. 112].

У подібному ключі обговорення Томоса ПЦУ стало причиною для відновлення старих тем суспільно-політичного дискурсу, активно нав'язуваного росіянами. Ішлося про реінтерпретації «загроз націоналізму», «громадянського конфлікту», «корупції серед українських політичних еліт» тощо.

Російські ЗМІ у період, коли ішла формалізація автокефалії, активували усі доступні ресурси, щоби протидіяти створенню автокефальної ПЦУ. Беззаперечно, що коли процес узгодження легалізації українського православ'я став надбанням громадськості, для російських та проросійських сил це стало несподіванкою.

Водночас суспільно-політичні дискусії «підігрівалися» питанням щодо канонічності отримання Томоса [8, с. 64–68]. Чимала частина віруючих України належить до РПЦ, для якої колишні УАПЦ та УПЦ Київського патріархату вважалися незаконними з точки зору церковного права утвореннями. Коли ж незалежна ПЦУ стала доконаним фактом, прихильники Московського патріархату у нашій країні підняли питання про правочинність такого рішення з боку Патріарха Варфоломея. Зважаючи на слабку обізнаність наших громадян із канонічним правом, подібне обговорення принесло певні деструктивні плоди, які, однак, не мають реальної основи [5]. Щоправда, рішення Вселенського Патріарха викликало неоднозначне сприйняття і серед вищого духовенства інших Православних Церков – ідеться про проблемні механізми надання томосів, які остаточно не узгоджені [3, с. 112].

Брак єдиного зразка отримання незалежності для православних церков стали причиною того, що кожна нова церковна організація, одержавши автокефалію, певний період стикалася із проблемами визнання їхнього нового статусу. Виробити загальновизнану модель передачі автокефалії повинен був вирішити Всеправославний Собор Помісних Православних Церков,

який скликали у червні 2016 р. на Криті. Необхідно підкреслити, що питання його скликання обговорювалося понад 50 років – настільки проблема автокефалії була значущою. Ще на Всеправославній нараді 2009 р. РПЦ наголошували на тому аби Церква-Матір отримувала повну опіку над процесом видачі автокефалії. Лише після отримання такого дозволу до процесу долучалася Константинопольська патріархія, завданням якої була підготовка Томоса. Фактично робота Вселенського Патріарха у настільки важливій місії зводилася би до організації формальностей, тоді як від реального прийняття рішень вона би була усунена. В українському контексті подібні рішення означали повний контроль РПЦ над можливою незалежністю ПЦУ, що значно загальмувало або навіть унеможливило цей процес [9, с. 22].

У 2009 та 2016 рр. консолідоване рішення не було схвалене, і через формальності усі пропонувані способи отримання автокефалії були визнані недійсними – як такі, що не призводять до позитивних результатів. Отож на Всеправославному Соборі ця проблема лишилася нерозв'язаною, також у його засіданнях не взяли участі представники Антіохійської, Болгарської, Грузинської та Російської церков, що у будь-якому випадку сильно підважувало би рішення інших. Щоправда, документи про можливість надання автокефалії були підготовлені та узгоджені. У них наголошувалося на тому, що правом надання володів Константинопольський патріархат, проте тільки разом зі згодою усіх інших ієрархів автокефальних Православних Церков. Невстановленим лишився порядок ухвалення та ратифікації. Чимало предстоятелів вели гострі суперечки стосовно того, яким повинно бути їхнє місце у диптихах. Дискусійною лишалася також сама формула: уважалося, що згоду на надання автокефалії видавав Константинополь або вона затверджувалася усіма ієрархами автокефальних православних церков. Другий варіант мав більшу кількість прихильників, тому що у східнохристиянській традиції існували прецеденти, коли автокефалію можна було отримати за рішенням Вселенського Собору. На початку XXI ст. склалася сприятлива ситуація для відновлення такого обряду, бо наради предстоятелів виявилися дієвим механізмом щодо вирішення систематичних криз – усе це призводило до думки про можливе повернення до стародавніх правил.

На практиці другорядні суперечки стосовно порядку у диптихах (чимало ієрархів поставили свої церкви значно вище, ніж про це зазначив Константинопольський патріархат), спроби РПЦ відкласти проведення Всеправославного Собору, зняття з обговорення документу про автокефалію перед самим розглядом з причини незлагодженості порядку ратифікації томосів – усе разом сформувало зручні передумови того, що Патріарх Константинополя використав своє традиційне право щодо надання автокефалії між Вселенськими Соборами. Утворені суперечності стосовно права можливої автокефалії для православних України (бо Всеправославний Собор так і не виробив єдиної форми для такого відповідального рішення) закінчилися опісля того, як Вселенський Патріарх повернув Київську митрополію до складу Константинопольського патріархату. З точки зору канонічного права усі наступні кроки Патріарха Варфоломея стосовно українського православ'я були наслідком внутрішньої політики Константинопольської патріархії і не були предметом для обговорення між іншими православними ієрархами, у тому числі з РПЦ.

Настільки сміле та відповідальне рішення одразу ж викликало різку реакцію зі сторони Москви [5], однак на законних підставах вони не могли нічого заперечити волі Вселенського патріархату. Пізніше, після докладного розгляду цієї справи з'ясувало, що Константинополь нікому не дозволяв розпоряджатися територією України, окрім можливості миропомазувати Київського Митрополита у Москві. Самого митрополита при цьому обирали на Соборі у Києві з обов'язковою згадкою Вселенського Патріарха [3, с. 112]. Про це йшлося, зокрема, в Томосі про автокефалію, яку свого часу отримала Польська Церква. Константинополь не приймав відокремлення Київської митрополії та підвладних їй православних церков Литви і Польщі та їх інкорпорації до Московської Церкви, про що ухвалили усупереч церковним канонам і без дотримання прав Київського Митрополита, який титулувався також як Екзарх Вселенського престолу [9, с. 23]. Підсумовуючи, можна стверджувати, що Вселенський Патріарх ужив усіх необхідних канонічних заходів та послуговувався усіма наданими йому правами щодо надання автокефалії православним церквам. Отже, після 11 жовтня 2018 р., 5 січня 2021 р., було видано Томос про

автокефалію Православній Церкві України, що було цілком законним рішенням, яке не суперечить церковним канонам. Усі спроби спекулювати на «сумнівній канонічності» оголошення Томоса викликані слабким розумінням сутності питання або ж свідомим провокуванням конфлікту серед православних України, дуже вигідного для РПЦ та її прихильників [9, с. 24].

Дії Вселенського Патріарха створили передумови для одержання нового канонічного статусу, який би значно посприяв єднанню християн східного обряду в Україні. Водночас, якщо припустити, що Україна не була канонічною територією Вселенського патріархату, здатність втручатися у місцеві протистояння та конфлікти у Патріарха Варфоломея все одно б залишалися. Ці права він не раз застосовував або власноруч, або ж з волі інших православних предстоятелів [10].

Поруч із протистоянням із гібридною військовою агресією Російської Федерації українські православні постали перед кількома складними викликами. Здобуття автокефалії ПЦУ призвело до того, що парафіяни РПЦвУ поступово почали переорієнтовуватися – чимало парафій змінили свою приналежність та перейшли до Православної Церкви України. Цей процес мав чималий об'єднавчий та екуменічний ефект – єднання православних у країні із чималим православним населенням. Прогнози російських «експертів» не виправдалися – за невеликими локальними виключеннями перехід відбувався мирно та узгоджено. Цьому сприяла законодавча політика, зокрема, у сфері відносин між Державою та Церквою. Ці взаємини є надзвичайно гнучкими і ґрунтуються на Конституції України та урядових актах [3, с. 112].

Утворення ПЦУ відкрило деякі прогалини у законодавстві. З'ясувалося, наприклад, що процедура переходу парафій від одної церковної структури до іншої є утрудненою. Спеціальними юридичними актами його упорядкували, щоби голосами двох третин парафіян можна було перевести місцеву релігійну організацію до іншого церковного підпорядкування. Усе церковне майно при цьому перебуває під захистом світської влади – зміна підлеглості не впливала на зміну права власності. Подібні демократичні ініціативи, на нашу думку, сприятимуть подальшим об'єднавчим процесам в Україні серед православних громад [3, с. 113].

Важливими ініціативами стали і системні зміни щодо оновлення та демократизація внутрішнього устрою ПЦУ, які зафіксовані у Томосі щодо структури автокефальної церкви. З однієї сторони, Вселенський патріархат запропонував оновлену модель проведення Синоду, яка виразно перегукується із часами Київської Митрополії княжого та ранньомодерного періодів української історії. Це дає змогу відступити від авторитарного досвіду управлінської моделі РПЦ, що уможливило вибудовування нових керівних структур на принципах соборноправності та відкритості. Залучення ширших верств суспільства не заважатиме канонічності ухвалених рішень та зміцнюватиме об'єднавчі процеси в Україні [11, р. 48].

Окремо варто наголосити на діалозі між представниками ПЦУ та Української Греко-Католицької Церкви. Мирне співіснування обох потужних християнських громад має стати засадою зміцнення українського суспільства. Діалог між Митрополитом Київським і всієї України, Предстоятелем Православної Церкви України та Верховним архієпископом Києво-Галицький, Митрополит Київський, Главою Української Греко-Католицької Церкви дає шанси для майбутнього єднання українських християн. Безперечно, що сьогодні ані віряни, ані клір обох церков до такого рішення не готові, але можливості, які відкриваються для подальшої дискусії у цьому напрямку є надзвичайно актуальними у світлі об'єднавчих процесів в Україні.

Висновки. Отже, відновлення автокефалії Православної Церкви України справило позитивний вплив на суспільно-політичне, канонічне, об'єднавче та екуменічне життя нашої країни. Отримання Томоса відбулося у складних часах російсько-української війни. Відхід від РПЦ став потужним ідеологічним ударом по позиціях Російської Федерації. Суспільно-політична дискусія, яка розгорілася, була у тому числі і наслідком активної ворожої пропаганди. Однак прогнози «експертів» не виправдалися: перехід величезної кількості парафіян відбувався мирним шляхом без громадянського загострення. Цьому сприяла позиція Вселенського патріархату, який організував надання Томоса відповідно до канонічних вимог. Зазначимо, що процедура була до кінця не встановлена – Всеправославний Собор Помісних Православних Церков не виробив універсальних правил. Із цієї причини Вселенський Патріарх Варфоломій

скористався своїм давнім правом і відновив Київську митрополію у складі своєї церковної юрисдикції, після чого надав Томос про автокефалію ПЦУ, як підвладній частині Константинопольського патріархату. Проголошення Православної Церкви України заклало основи для подальших об'єднувачих процесів у церковному житті української держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Паршин І.Л. Кордони Галицько-Волинської держави на початку XIV ст. (за Книгою знань про всі королівства). *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Історичні науки*. 2016. Вип. 13. С. 3–10.
2. Луковенко І. Релігійна тематика в українському медійному просторі в контексті гібридної війни (православний аспект). Медіаосвіта як інструмент розвитку громадянського суспільства в Україні: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Маріуполь : ДДАК, 2019. С. 77–80.
3. Слубська А.Я. Томос та автокефалія: шанси та виклики українському православ'ю. *Гілея: науковий вісник*. 2019. Вип. 146. С. 109–113.
4. Меренюк С., Меренюк Х. Україно-російська гібридна війна. *Україна в умовах трансформації міжнародної системи безпеки: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. Львів : ЛНУ, 2019. С. 47–51.
5. Чабан Г. Томос і пропаганда: кремлівські меседжі у медіа. URL: <https://tyzhden.ua/Society/236031> (дата доступу: 17.09.2021)
6. Вергелес К.М. Відродження українського православ'я: перепони та перспективи. *СОФІЯ. Гуманітарно-релігієзнавчий вісник*. 2019. № 1(13). С. 9–11.
7. Фомин А.А. Украинская автокефалия: путь к независимости или политический проект. *Постсоветские исследования*. 2019. Т. 2. С. 893–896.
8. Mudrov S. A. The Confrontation, Intimidation and New Divisions? A Controversial Path to the Creation of the Autocephalous Orthodox Church in Ukraine. *Journal for the Study of Religions and Ideologies*. 2019. № 54. P. 62–78.
9. Висоцька Т.М. Єдність православних в Україні: провідні чинники формування та перепони її становленню. *Гілея: науковий вісник*. 2019. Вип. 145(2). С. 21–24.
10. Mykhaleyko A. The New Independent Orthodox Church in Ukraine. URL: <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/soeu-2019-0037/html> (дата доступу: 20.09.2021)
11. Denysenko N. E. The Orthodox Church in Ukraine: A Century of Separation. Illinois : University Press, 2018. 300 p.

REFERENCES

1. Parshyn, I. L. (2016). Kordony Halytsko-Volynskoi derzhavy na pochatku XIV st. (za Knyhoiu znan pro vsi korolivstva). [The Borders of Halych-Volhynian State at the beginning of the XIV century (based on «The Book of Knowledge of All the Kingdoms»)]. *Naukovyi visnyk Shkhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky*, 13, 3–10 [in Ukrainian].
2. Lukovenko, I. V. (2019). Relihiina tematyka v ukrainskomu mediinomu prostori v konteksti hibrydnoi viiny (pravoslavnyi aspekt). [Religious issues in the Ukrainian media space in the context of a hybrid war (Orthodox aspect)]. *Mediaosvita yak instrument rozvytku hromadianskoho suspilstva v Ukraini: Materialy vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii*. Mariupol: DDAK, 77–80 [in Ukrainian].
3. Slubska, A. Ya. (2019). Tomos ta avtokefaliia: shansy ta vyklyky ukrainskomu pravoslavliu. [Tomos and autocephaly: chances and challenges of Ukrainian orthodox Christianity, Hileya: Scientific paper]. *Hileia: naukovyi visnyk*, 146, 109–113 [in Ukrainian].
4. Mereniuk S., Mereniuk Kh. Ukrayino-rosiys'ka hibrydna viyna. [Ukrainian-Russian hybrid war]. *Ukrayina v umovakh transformatsiyi mizhnarodnoyi systemy bezpeky: Materialy mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoi konferentsiyi*. Lviv: LNU, 2019, 47–51. [in Ukrainian].
5. Chaban, H. Tomos i propahanda: kremlivski mesedzhi u media. URL: <https://tyzhden.ua/Society/236031> (date of request: 17.09.2021) [in Ukrainian].
6. Verheles, K. M. (2019). Vidrodzhennia ukrainskoho pravoslavia: perepony ta perspektyvy [Revival of Ukrainian Orthodoxy: obstacles and prospects]. *SOFIA. Humanitarno-relihiieznavchyi visnyk*, 1 (13), 9–11 [in Ukrainian].
7. Fomyn, A. A. (2019). Ukraynskaia avtokefalyia: put k nezavysymosty yly polytycheskyi proekt. [Ukrainian autocephaly: a path to independence or a political project]. *Postsovetskye yssledovanyia*, 2, 893–896 [in Russian].
8. Mudrov, S. A. (2019). The Confrontation, Intimidation and New Divisions? A Controversial Path to the Creation of the Autocephalous Orthodox Church in Ukraine. *Journal for the Study of Religions and Ideologies*, 54, 62–78.

9. Vysotska, T. M. (2019). Yednist pravoslavnykh v Ukraini: providni chynnyky formuvannia ta perepony yii stanovlenniu. [Unity of Orthodox in Ukraine: leading factors of formation and obstacles to its formation]. *Hileia: naukovyi visnyk*, 145 (2), 21–24 [in Ukrainian].

10. Mykhaleyko, A. (2020). The New Independent Orthodox Church in Ukraine. URL: <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/soeu-2019-0037/html> (date of request: 20.09.2021)

11. Denysenko, N. E. (2018). *The Orthodox Church in Ukraine: A Century of Separation*. Illinois: University Press.

Bed' Viktor Vasylovych

Doctor of Theology, Doctor of Law, Professor, Rector
Augustin Voloshin Carpathian University
4, Goydy str., Uzhhorod, Ukraine
orcid.org/0000-0002-1817-8195

Ursta Serhii Vasylovych

Doctor of Theology,
Professor at the Department theology, philosophy and the humanities
Augustyn Voloshin Carpathian University
4, Goydy str., Uzhhorod, Ukraine
orcid.org/0000-0003-4016-6606

Hal Yurii Yuriiovych

Master of Theology,
Senior Lecturer at the Department theology, philosophy and the humanities
Augustyn Voloshin Carpathian University
4, Goydy str., Uzhhorod, Ukraine
orcid.org/0000-0003-3802-8255

RESTORATION OF AUTOCEPHALY OF THE ORTHODOX CHURCH OF UKRAINE: SOCIO-POLITICAL, CANONICAL AND ECUMENICAL ASPECTS

The urgency of the problem. *The restoration of the autocephaly of the Orthodox Church of Ukraine became an important event in the socio-cultural life of Ukraine, which provoked active discussions. Purpose* therefore, there is a need to dwell in more detail on the significance of the transfer of Tomos and the consequences of this fact. It is also important to trace the legitimacy of the Ecumenical Patriarchate from the point of view of the canon law of Eastern Christians and to determine how much the restoration of autocephaly will contribute to ecumenical processes in Ukraine – these processes are currently important in modern social discourse. **The aim** of the work is to investigate the restoration of the autocephaly of the Orthodox Church of Ukraine through the prism of socio-political, canonical and ecumenical aspects. **Research methods.** During the writing of the article the methods of general scientific cognition were used: analysis and synthesis, method of comparison and induction. At the same time, the method of dogmatics was used to reveal some aspects of the work, in order to systematize and analyze some aspects of canon law, related to the possibility and legality of the provision of Tomos. **Research results.** It is stated that the restoration of the autocephaly of the Orthodox Church became real during the difficult times of the Russian-Ukrainian war. The incident was a severe blow to the Russian Orthodox Church, which has lost control of Ukrainian Orthodoxy. The discussion in Ukrainian society can also be considered a manifestation of the activity of the Russian media. However, the catastrophic predictions did not come true: Ukrainian parishioners decided to move to the PCU without public aggravation. The tomos was granted in accordance with canonical requirements. The formation of the UOC laid the foundations for the ecumenical process. Many Eastern Christians have joined the new Church, while a dialogue with representatives of the Greek Catholic high clergy continues.

Key words: OCU, Ecumenical Patriarchate, Tomos, canonicity, Ukraine.